

no sé lligar ben bé amb el d'abans. Ara em sembla com si aquesta segona filosofia fos més objectiva que la primera, tot i que alhora és menys literària. Però fa una estona —¿quanta?— ¿no pren precisament la literatura com a model d'un nou sentit de l'objectivitat? ¿Puc dir ara que aquesta segona filosofia és més objectiva que la primera perquè és menys objectual, o que és més conceptual perquè és menys ideològica, o més lingüística perquè és menys literària? ¿No valdria la pena potenciar aquest tipus de filosofar, que és sobretot circumstancial i que es concreta en l'examen i aclariment de conceptes? Això, però, ¿no podria representar també una gran pèrdua? ¿Per què limitar-se a mirar, a inspeccionar, quan es pot imaginar, especular? ¿Ens conformarem amb una filosofia de circumstàncies si en podem fer una de plenament substantiva, creativa, literària? És clar que, ben mirat, la circumspècció i l'anàlisi també poden ser ben creatives, poden portar una gran càrrega de substància filosòfica i literària...

¿Poden ser creatives, o bé ho *han de ser*, per força, si són ben fetes? Perquè, si hem dit que tota imatge del món sempre és llenguatge —sempre és literatura—, no pot pas ser que la mirada que examina la imatge sigui *ben diferent* de la imatge examinada. ¿Com pot ser que una mirada miri i compregui una imatge si no se la fa seva? La mirada, doncs, ¿no ha de tenir algun punt en comú amb l'objecte mirat? La mirada, ¿no ha de ser també, en part, mirall? Potser sí que la línia divisòria entre el mirall (la imatge creada) i la mirada (la visió analítica) no és pas ben clara. Ni ho deu ser, per tant, la frontera entre la filosofia literàriament substantiva i la lingüística circumstancial. Ben cert: tampoc l'anàlisi no té garantia. Si no s'hi va amb compte —com ara m'estava a punt de passar—, pot enfosquir les imatges en lloc d'aclarir-les. Potser fer filosofia sigui com anar adaptant contínuament l'objectiu fotogràfic a les noves distàncies constantment variables. I el filòsof estaria condemnat a no disposar mai d'una màquina automàtica.

Ara és quan ho veig clar: diversos objectius disposen de gèneres literaris diversos. La filosofia fa servir tots els gèneres literaris disponibles. Perquè els seus límits són els del llenguatge. Però el filòsof no explora el llenguatge, sinó els conceptes. I és que els seus objectius finals no són els de la literatura. ¿Mai? ¿No havíem dit que...?

10 Em vaig despertar sobresaltat. ¿Havia somiat gaire estona? Però, ¿no podien ser les idees somiades...? ¿Fins a quin punt la filosofia *havia de ser* diferent de la literatura? Si no em bellugava massa... podria reprendre... em venia a mà. Vaig agafar llapis i paper.

EL LLATÍ, LES NOVEL·LES HISTÒRIQUES I EUROPA

Mariàngela Vilallonga

Em pregunto amb sorpresa, tristesa, i també amb un deix de continguda indignació, quins deuen ser els solemnes designis que planen sobre les ments preclares dels dirigents ministerials del d'Educació, i els motius que els permeten dormir tranquils, mentre suprimeixen l'estudi obligatori de la llengua llatina en la formació bàsica dels adolescents, futurs universitaris, d'aquest país.

Aquesta supressió em causa més estranyesa encara quan contemplo en el panorama literari d'avui el considerable protagonisme que juguen les novel·les de temàtica històrica i ambientades en l'antiguitat clàssica o en l'Edat Mitjana. Només cal veure, com a mostra recent, que el darrer premi Planeta fou concedit a *En busca del Unicornio*, una novel·la ambientada a la baixa Edat Mitjana, i que el mateix premi deixava finalista una obra que situava la seva acció també en una època semblant.

A partir d'aquí, el meu argument, sofisma o no, segueix dues

vies diferents. D'una banda, la primera via ens porta a la constatació del fet que els protagonistes de les novel·les esmentades, i d'altres anteriors que ja aconseguiren gran fama i popularitat per la seva qualitat indiscutible, tenen com a segona llengua la llatina, a través de la qual s'encomanen a Déu, fan els seus testaments de guerra o segellen tractats de pau, per exemple.

D'altra banda, la segona via s'atura en l'evidència que els autors de les mateixes novel·les han tingut una formació clàssica, d'humanitats, que els ha permès en un moment com l'actual, especialment sensible envers aquest tipus de literatura, apaivagar la set de lectura històrica dels habitants de la darrereria del segle XX, només fent ús de les fonts en les quals s'havien format.

Qui podrà negar la mancança de les noves generacions, quan llegeixin aquells bells mots, *Animula uagula, blandula, / hospes comesque corporis, / quae nunc abibis in loca / pallidula, rigida, nudula, / nec, ut solis, dabis*

iocos..., atribuïts a l'emperador Hadrià, que serveixen a Marguerite Yourcenar per encapçalar les seves esplèndides i apòcrifes *Memòries d'Hadrià*? O qui podrà negar aquesta mancança de les futures generacions, si pretenen descriure una vida tan fascinant com la de Dom Adson de Melk, personatge central de la novel·la que segurament ha estat el *best-seller* d'aquesta dècada, *El nom de la rosa*, que el seu autor Umberto Eco acaba amb la frase *stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus*?

Fa ja quasi vint segles que l'home occidental s'ha anat formant ell mateix i la seva cultura sobre les arrels del món clàssic grec i sobretot llatí; perquè, doncs, ara hem de deixar de conèixer, ni que sigui tan lleugerament com es fa en l'actual pla d'estudis de batxillerat, la llengua que ha servit de lligam i de fonament a tots els pobles de la bella Europa? Ara que volem ser tan europeus i que desitgem prescindir de les fronteres que separen les terres del vell continent, que no per ser el més vell és el millor, però, si més no, és allò que els nostres avantpassats ens han llegat i nosaltres mateixos hem anat construint, ara, deia, menysprearem el *mos maiorum*?

LLIBRES AL DIA

Manuel Castaño

La millor definició que he obtingut de la postmodernitat que impera és aquesta: els postmoderns són els mateixos de sempre però amb ulleres fosques; o dit d'una forma més culta i entenedora: aquesta època es caracteritza per la sensació que ja està tot inventat i només ens queda redissenyar. Això tothom ho sap, i tot n'és ple; però, i els llibres? Semblen els mateixos de sempre; canvien els sistemes d'impressió, varien lleugerament els signes tipogràfics, i les coloraines de la portada reflecteixen variacions en el gust estètic, però essencialment un llibre editat als anys 20 és idèntic a un d'editat ara, o hauria de ser-ho, perquè s'observen símptomes preocupants de regressió. Fora d'algunes provatures avantguardistes de bibliòfil, l'edició es limita a anar fent segons la tradició heretada, i ningú no s'atreveix a innovar en cap aspecte; el resultat és que tots els llibres s'assemblen, mentre que, per exemple, les revistes competeixen per atreure l'atenció, amb formats agosarats, extraient més i més recursos de la imatge, posant en joc la sensualitat del paper, tot per seduir al primer cop d'ull. Però el llibre no sols està quedant enrera, no sols està perdent atractiu davant d'altres mercaderies culturals, sinó que moltes edicions contemporànies han perdut el mínim valor estètic que ha de fer que un llibre sigui, ja d'entrada, llegible, atractiu, al marge de la ulterior valoració del text.

Les innovacions de disseny són necessàries, però el que és imprescindible és la comoditat del lector, més que res en les obres dirigides al gran públic. La "Biblioteca A tot vent", de novel·la, en les successives etapes que ha viscut, ens permet de fer comparacions, potser odioses. Com ara entre els quatre volumets de la primera edició d'*Anna Karénina*, traducció d'Andreu Nin, de 1933, i l'immens volum únic, clarament immanejable, de l'edició actual. En el primer cas, cada llibre, hom se'l pot posar en una butxaca de l'abric, i llegir-lo al bar sense que faci nosa a taula: o al

llit, còmodament; és possible agafar-lo amb una sola mà, lleuger com és, i fins girar la plana amb el dit gros de la mà que l'aguanta. En canvi, en l'embalum de paper imprès a què ha quedat condemnada a ser avui dia aquesta obra, és necessari llegir-lo damunt la taula, fent força amb les dues mans per mantenir-lo obert, i si algú arriba a suportar aquesta tortura, qui sap si no se li desmunta abans que Anna hagi consumat l'adulteri. Si no es pot tenir una relació confortable amb un llibre, la lletra se'n ressent; i el que demana el lector, el que més agraeix, és que el llibre sigui manejable, que no hi hagi de lluitar; que la lletra sigui de la mesura adequada, i d'un tipus que no fereixi la vista; que no es desenquaderni abans d'arribar a la fi; que l'olor que desprèn no ofengui... coses així d'elementals. Si un llibre es fa pesat, és millor deixar-lo; però si és massa pesant, ni començar-lo.

Tot porta a pensar que hi ha edicions destinades no a la lectura sinó a l'exhibició en els presatges, i que doncs no cal parar gaire esment en els detalls que fan la lectura agradable, perquè els pocs que tenen el vici de llegir són resignats de mena. I s'oblida que tots els lectors mereixen el mateix respecte, tant els de filosofia analítica com els de novel·la policíaca; i que el jovent, amb les col·leccions que els són destinades, no sols comencen a practicar de llegir sinó també tots els seus sentits, i si als llibres que manegen no hi troben el màxim d'atractiu, poden acabar abandonant l'ofici de lector. Potser algun dia accedirem al coneixement directament per la pantalla de la computadora, o ens imprimirem cadascú les obres que vulguem en paper continu, però mentrestant, mentre no arribi aquest moment, s'ha d'exigir que la lletra impresa no perdi cap de les seves virtuts, que no es dilapidi el patrimoni. I la possibilitat que la cultura del llibre pateixi transformacions importants ens hauria de fer més conscients de les excel·lències que Gutenberg va inaugurar.